

ÚLOHA MUNICIPALIT V OTÁZCE OCHRANY TÝRANÝCH A OPUŠTĚNÝCH ZVÍŘAT

Šárka Brychtová

Abstrakt

Předkládaný článek je formulován ve dvou hlavních rovinách. První část se zabývá popisem základních filozofických problémů práv zvířat a zahrnuje jeho stručný exkurz v historickém vývoji legislativy i veřejného mínění. Snaží se představit různé názory na danou problematiku.

Druhá část se věnuje situaci v České republice – vývoji legislativy v této oblasti po roce 1989 a především existenci a fungování městských a obecních útulků a jejich vazby na veřejnou správu, především samosprávu. V této oblasti se podařilo udělat mnohé a práva zvířat jsou přece jen nějak ošetřena, přestože v praxi je situace samozřejmě jiná a většinou závisí na pracovnících samosprávy, jak jsou ochotni plnit platné předpisy a jaké jsou jejich finanční možnosti.

Závěrečná část potom zmiňuje také krátce stav této problematiky v době ekonomické krize a jejího dopadu na útulky.

Abstract

The article is framed into two main levels. In the first part of the subscription – it deals with philosophical problem of animal rights and their protection with outline of natural and science conception and last research of animal intelligence. It takes in brief excursion this problematic in historical development of legislature and public opinion.

The second part runs problematic of dogs shelters (asylums) in relation to public service, local government and the whole of society. It takes in especially situation after 1989. It made much in this problematic and animal rights are perhaps well treated, but praxes is different off course and it depends on representatives of municipalities how are able to fill valid regulations and their financial possibilities.

Closing part mentions also briefly condition of this problematic in time of economic crisis and its impact to shelters.

Klíčová slova

práva zvířat, ochrana zvířat, městské a obecní útulky, samospráva a opuštěná zvířata, obce

Key words

animal rights, animal protection, dogs asylums, municipal dogs asylums

1. Úvod

Ochrana zvířat představuje v podstatě interdisciplinární pohled, zahrnuje biologii, filozofii, ekonomii, legislativu i etiku. Téma velmi rozsáhlé a vzhledem ke svému obsahu velmi zanedbávané – pokusím se alespoň nastínit tuto problematiku.

Charles Darwin rozšířil, při vysvětlování mechanismu lidské inteligence, svoji evoluční teorii i na lidský mozek. Byl přesvědčen, že se stejně jako ostatní orgány, musel vyvinout

z jednodušších organismů. Vždyť všechna zvířata čelí podobným nástrahám života: hledají potravu, partnera, cestu lesem, mořem nebo nebem, bojují o přežití, o teritorium, o svoje místo na zemi. Darwin tvrdil, že řešení těchto úkolů vyžaduje schopnost kategorizovat a řešit problémy. Při svých úvahách předpokládal, že i bezobratlý živočichové (např. žížaly) musejí být nadány určitými poznávacími schopnostmi. Co jiného je vlastně posuzování vlastností listové hmoty, (kterou ucpávají své chodbičky) než náznak inteligence? Darwin našel mnoho důkazů existence různých stupňů inteligence v celé živočišné říši. Jeho objevy byly logické a v podstatě jednoduché (stačí jen pozorovat zvířecí svět).

Na začátku 20. století, však vědci upustili od darwinovského přístupu k inteligenci zvířat a zvířatům vůbec. Ve snaze o větší vědeckost se přiklonili k behaviorismu, který považuje zvířata za trochu lepší stroje, a soustředili svoji pozornost na laboratorní studie bílých potkanů...

2. Filozofie práv zvířat

Jejich tvrzení bylo v podstatě souhlasné s racionalistickou tradicí – včetně názoru dvou jejích klíčových postav – Descarta a Kanta. Racionalismus jako filozofický směr byl ve věci zvířat odmítavý. Nejextrémnější je Descartův názor, že zvířata nemají žádné vědomí a nejsou tudíž o mnoho více než pohyblivé stroje. Descartova filozofie tehdy vytvořila doslova propast mezi duchem a hmotou a zvířata zařadila zcela do sféry hmoty. Tento jeho materialistický předsudek má negativní dopad doposud – na vnímání zvířat i na člověka samotného. Jedná se o psychofyzický dualismus, který nepoškozuje jen vnímání zvířata... Ale vraťme se k dalším racionalistickým filozofům... Co o zvířatech soudil I. Kant? Jeho modré nebe nad hlavou a mravní zákon v srdci; zřejmě platilo jen pro sobecké zájmy člověka... Kanta to zřejmě vedlo k mírnějším úvahám než Descarta, přesto, však byl přesvědčen, že zvířata žijí hlavně proto, aby sloužila pouze lidským zájmům. Kantovi se to zřejmě líbilo, pochybuji však, že se to líbí zvířatům....

Touto problematikou se samozřejmě zabývali i jiní filozofové, jejich názor byl naštěstí diametrálně odlišný. Již v prvním století se našli osvícenci, např. Plutarchos nebo Porfyrios, kteří trvali na tom, že lidská dokonalost je totožná s konáním dobra a vyžaduje tudíž nepůsobit zbytečné utrpení jiným tvorům, lidským i nelidským. Na základě toho byli oba dokonce vegetariány.

A navzdory pozdějším racionalistickým názorům se našli i další filozofové – představitelé především osvícenského humanismu, kteří se snažili zmírnit utrpení zvířat. V 18. a 19. století to byl především J. Benthan, který vrátil otázku zvířat do oblasti etiky. Známy je jeho výrok: Otázkou není: jsou schopna myslet?, ani: Umějí mluvit?, ale: Mohou trpět?

Významné dílo této problematiky – Práva zvířat – vyšlo v roce 1892. Jeho autorem byl Henry Salt. Salt byl velkým zastáncem zvířecích tvorů a napadal nekompromisně veškerou praxi působící jim utrpení. Jiné jeho dílo – Obhajoba vegetariánství – ovlivnilo významné zastánce vegetariánské stravy – G. B. Shawa nebo Gandhího.

Myšlenky týkající se lidského zacházení se zvířaty sahají do hluboké historie a aktuální jsou i v současnosti. S etickým, ekonomickým i politickým problémem zvířat se setkáváme v mnoha různých filozofických přístupech: od řeckých mýtů, platónské a neplatónské filozofie, také náboženství – judaismu, křesťanství, dále i v renesančním humanismu, osvícenství, racionalismu, utilitarismu, dále také antropologii a samozřejmě v přírodních vědách - zoologii, dále veterinárním lékařství i etice. Problematika zvířat je aktuální, ale nevyřešená, neřešená a podstatě stále v pozadí... Důvod je zřejmý – za zvířata nemá, kdo

lobovat, za jejich dobro tedy určitě ne. Přesto se ovšem s pokrokem celé lidské společnosti, věci posunuly dopředu. Masivně roste počet hlasitých hnutí proti zvířecímu utrpení. Otázka zvířat se vrací i do filozofie. Současní filozofové - Peter Winter a Tom Regan, trvají na racionálním předpokladu, že zvířata mají svá práva, která jsou pošlapávána. Ročně člověk zabije, umučí a utrápí pro svou spotřebu či jen zábavu stovky milionů zvířat.¹

Pozoruhodným rysem moderního hnutí za osvobození zvířat je rozsah, v jakém se spojují filozofické argumenty, morální imperativ, legislativa a praktické akce. Společnost se vyvíjí, a nejen to i příroda nám vrací úder – a to je jen dobře – vždyť na jakých základech může lidstvo ospravedlnit zabíjení, ubližování a omezování svobody a pohybu nelidských bytostí? Není snad respekt, soucit a láska ke všem formám života nejcennější hodnotou, kterou člověk mohl této planetě nabídnout? Mohl, ale zatím plně nenabídl... Přesto se někteří vědci i prostí lidé snaží a ledy se i v této oblasti začaly pomalu, ale jistě hýbat...

3. Změna společenského vnímání i politické legislativy – pohled do světa a historie

Změnám společenského vnímání a politické legislativy předcházely pochopitelně i nárůst počtu lidí, kteří si uvědomovali potřebu zájmu i o další obyvatelé naší planety – zvířata. Určitý vliv tu bezpochyby sehrála i kultura – významná je např. kniha autorky A. Sewell (Black Beauty) vydaná v roce 1877, která popisovala těžký život koní Anglie 19. století. Proslulými se staly knihy J. Londona, spisovatele, který byl výše zmíněným darwinismem silně ovlivněn a jehož právě zvířecí postavy získaly větší proslulost než ty lidské. Druhou polovinu 20. století okouzly svět knihy J. Adamsonové – Příběh lvice Elsy a Volání divočiny. Literární a filmoví kritici se shodují v zajímavém názoru: je to jedna z vůbec nejdojemnějších love-story, co kdy byla napsána a zfilmována. Je o to zajímavější, že se jedná o skutečný příběh. Přátelství člověka a divoce žijících zvířat otevřelo další pohled na soužití těchto živočišných druhů a ukázalo hluboké a drastické zásahy člověka do celých ekosystémů. Příroda vlivem člověka postupně ztrácela své mystérium; zvířata svoji svobodu, teritorium i život sám... Z určitého pohledu jsou vlastně utlačovanou skupinou žijící na zemi pod lidskou dominancí.

Ale vraťme se zpět do civilizace. Právně došlo k prvním úspěchům v 17. století. První zákon proti týrání zvířat byl stanoven v kolonii Massachusetts v roce 1641. Zákon zakázal týrání nebo surovosti na zvířecích tvorech, kteří se obvykle chovají pro užitek člověka. Od 17. století do dnešní doby došlo v řadě zemí k přijetí mnoha právních předpisů, které se týkají ochrany zvířat.

Postupně si tak alespoň určitá část veřejnosti začíná uvědomovat potřebu etického nebo alespoň přijatelného soužití se zvířecími tvory. První společnosti pro ochranu zvířat se začaly objevovat v 19. století a už tehdy získaly tisíce členů a začaly ovlivňovat kurs společenských změn i politické legislativy.²

¹ Odhaduje se, že kolem 60 – 100 milionů zvířat ročně je jen v USA zneužíváno pro různé pokusy. Stovkám milionů zvířat je upíráno elementární právo na minimální pohyb. Individuální brutalita páchaná na zvířata po celém světě je v podstatě nespočítatelná.

² Současné významné celosvětové společnosti jsou např.:

- Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA) - britská královská společnost pro prevenci krutosti na zvířatech. Tato britská organizace na ochranu zvířat byla založena již v roce 1824². Organizace patří mezi nejstarší svého druhu a je největší na světě. V současné době pro organizaci

4. Práva a ochrana zvířat v České republice - současnost

Za výrazný mezník v novodobé historii České republiky v otázce ochrany zvířat lze pokládat začátek 90. let 20. století, kdy se v prostorách pražské Městské knihovny uskutečnila schůze, na níž zazněla ostrá kritika katastrofálního stavu tehdy ještě československé ochrany zvířat. Ta v podstatě neexistovala – až na několik ojedinělých a beznadějně přeplněných útulků a množství stejně nevyhovujících domácích depozit, kde zoufalí ochránci na své náklady řešili nejbolestnější případy týraných, nemocných a opuštěných zvířat.

V roce 1992 je přijímán zákon o ochraně zvířat a ve stejném roce začíná televizní vysílání osvětového pořadu *Chcete mě?*; mediální, ale i skutečnou tvář ochrany zvířat ČR se stává významná postava událostí z roku 1968, zpěvačka Marta Kubišová. Dále v roce 1993 vzniká Ústřední komise pro ochranu zvířat a v roce 1994 jedna z našich nejvýznamnějších nevládních, neziskových organizací se statutem nadace – Nadace na ochranu zvířat.³ Během 90. let 20. století a na začátku 21. století vzniká u nás celá řada nadací a organizací pro ochranu zvířat – např. Cibela, Děti Země, Hnutí Different Life – práva zvířat, Nadační fond Psí duše, Nadace otevřená dlaň, Ochrana fauny, Společnost pro zvířata, Svoboda zvířat, Liga na ochranu zvířat ČR apod.

Jak je to s legislativou? V České republice je soubor právních předpisů zabývajících se touto problematikou poměrně rozsáhlý a je všeobecně přijímáno jejich rozdělení na tzv. přímou a nepřímou ochranu zvířat proti týrání.

- Přímá ochrana zahrnuje ochranu zvířat vymezenou právními předpisy, které vymezují, zakazují a postihují činnosti považované za týrání zvířat.
- Nepřímá ochrana zvířat proti týrání zahrnuje ochranu zvířat, kterou vymezují předpisy upravující zacházení se zvířaty a ochranu jejich pohody a zdraví. Jedná se o předpisy,

pracuje 328 vyškolených inspektorů, kteří zasahují v konkrétních případech. Je jednou ze zakládajících organizací Eurogroup for Animal Welfare.

- EUROGROUP for Animals - organizace reprezentující nejvýznamnější organizace na ochranu zvířat ze všech členských států EU s cílem prosazovat zájmy zvířat v evropských institucích. Je prostředníkem při jednání mezi ochránářskými organizacemi a institucemi Evropské unie, snaží se o implementaci zákonů a nařízení řešících ochranu zvířat do zákonodárství EU a jejích členských států. Byla založena v roce 1980, v současné době má okolo 20 členů.
- World Society for the Protection of Animals (WSPA) - Světová společnost na ochranu zvířat WSPA je mezinárodní organizace na ochranu zvířat existující již více než 45 let, se sídlem v Londýně a pobočkami po celém světě. Současná struktura organizace vznikla v roce 1981. Zajišťuje více než 400 ochránářských organizací z více než stovky zemí celého světa. Má zvláštní status poradce při Organizaci spojených národů a status pozorovatele v Radě Evropy. Finančně podporuje projekty zabývající se záchrannými programy a ochranou zvířat, pořádá kampaně a organizuje výchovné programy.
- The Species Survival Network (SSN) - koordinuje činnost organizací zabývajících se ochranou zvířat a životního prostředí z celého světa. Jejím hlavním cílem je dbát na dodržování dohody CITES (Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin byla sjednána v roce 1973 ve Washingtonu. Jejím cílem je ochrana ohrožených druhů živočichů a rostlin, živých i mrtvých exemplářů a jejich rozpoznatelných částí i výrobků z nich. V současné době má úmluva 173 smluvních stran.).
- a mnoho dalších ...

³ Pozn.: Jejímí zakladateli je paní M. Lund, Česká zemědělská univerzita v Praze, Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně a Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně. Čestnou členkou správní rady Nadace je v podstatě mediální tvář české ochrany zvířat – paní Marta Kubišová.

jejichž hlavním cílem není ochrana proti týrání, ale které svým obsahem přesto k ochraně přispívají.

Zákon na ochranu zvířat pocházející z roku 1992 – zákon č.246/1992 Sb., byl několikrát novelizován a úplné znění tohoto zákona ve znění pozdějších předpisů lze najít (zákon č.149/2004 Sb.) Přímá ochrana zvířat proti týrání je obsažena dále v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Vzhledem k tomu, že je Česká republika členem EU, je zavázána dodržovat také nařízení EU a je smluvní stranou řady evropských dohod o ochraně zvířat. Celý seznam všech právních předpisů na úseku ochrany zvířat proti týrání publikovala jedna z našich nejvýznamnějších nevládních, neziskových organizací se statutem nadace – Nadace na ochranu zvířat.

Nejvýznamnějším zdrojem informací, kde jsou k dispozici nejdůležitější předpisy jsou webové stránky ministerstva zemědělství sekce ochrana zvířat, kterou provozuje Ústřední komise pro ochranu zvířat. Tato komise byla zřízena ke dni 1. září 1993 ministerstvem zemědělství podle § 21 ods. 2 zákona č.246/1992 Sb., o ochraně zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů. Komise je příslušným orgánem ochrany zvířat, který doporučuje opatření a koordinuje plnění úkolů na úseku ochrany zvířat, a tudíž se podílí i na tvorbě a pozměňování odpovídající legislativy. Její stanoviska a připomínky, však nejsou právně závazné, vyjadřují nicméně odborné názory komise na danou problematiku.

5. Obce a ochrana zvířat (psů)

V další části příspěvku této problematiky, která je velice široká, bych se ráda věnovala oblasti, která je viditelná a velmi palčivá, neboť se jedná o zvířata, která k člověku již dlouhodobě patří a na jejichž příkladě lze složitou a těžkou situaci praxe soudobé ochrany dokumentovat – jedná se o problematiku opuštěných a týraných psů.

Na úvod bych ráda opět zmínila Darwina a jeho hlavní myšlenky. Kritici Darwina sice jeho pozorování v přírodě přirovnávali k úsměvným historkám a nařkli ho z antropomorfismu, avšak moderní věda musela těžce přehodnotit svůj názor. Bez Darwinovy evoluční perspektivy nejsou větší poznávací schopnosti člověka z biologického hlediska v podstatě vysvětlitelné. Právě psi jsou snad nejvhodnějším příkladem toho, jak snadno se rozvíjejí mentální dovednosti. Milovníci psů se svými svěřenci hovoří a jsou přesvědčeni o tom, že jim jejich čtyřnozí přátelé rozumí. Toto psí nadání bylo konečně vědou doceněno v roce 2001, kdy border kolie Rico v jednom soutěžním německém pořadu znal názvy asi dvou set hraček a snadno se učil nové. Ve snaze najít další příklady pročetli vědci stovky dopisů od lidí, kteří tvrdili, že jejich pes má podobné nadání. Další border kolie Betsy rozuměla dokonce 340 slovům, znala jména nejméně 15 lidí a vědecké testy prokázaly, že dokáže přiřazovat předměty k fotografiím. *Je to pes v lidské smečce*, říká o ní její majitelka, *my se učíme její řeč a ona se zase učí naši*.

Ústav evoluční antropologie při Institutu Maxe Plancka v Lipsku došel při své badatelské činnosti se psi k závěru, že slovník Betsy je stejně rozsáhlý jako slovník batolete. Koho to tedy vlastně člověk před 15 000 lety domestikoval? Nedluží člověk zvířatům mnoho? Neměl by vlastně s těmito tvory navázat komunikaci místo jejich týrání a mnohdy i zabíjení?

Ale zpět k realitě. Jak se vyrovnává veřejná správa s množstvím opuštěných a týraných psů pohybujících se bezprizorně po českých městech a vesnicích a která jsou bez pomoci člověka v podstatě odsouzená k záhubě? Podle platných předpisů jsou obce povinny se

postarat stejně jako o každou nalezenou nebo ztracenou věc⁴, i o zvířata bez pána. Nejčastěji se jedná právě o toulavé a opuštěné psy. Dále na základě podnětu krajských veterinárních správ obce zajišťují technicky buď náhradní umístění týraného zvířete, popřípadě jeho

⁴ Rada ochránců zvířat významně nesouhlasí s touto interpretací a dožaduje se změny. V současné době probíhají petiční akce proti této formulaci:

Petice za změnu legislativy týkající se změny postavení zvířat v právním řádu ČR z věcí na živé tvory
Především na podporu vládního návrhu občanského zákoníku (sněmovní tisk č. 835/0) § 466 ve znění: „Živé zvíře není věc. Ustanovení o věcech se na zvíře použijí přiměřeně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze živého tvora.“, nebo jiného návrhu zákona, pokud vládní návrh nebude projednáván, kde by postavení zvířat v právním řádu ČR měnilo z věcí na živou bytost.

Vážené poslankyně, vážení poslanci,

velmi si vážíme a oceňujeme váš přístup v oblasti legislativy o ochraně zvířat a velice Vás prosíme o pomoc a podporu v této věci.

Jsme velice rozhořčeni výrokem předsedy parlamentní strany KDU – ČSL Cyrila Svobody k vládnímu návrhu zákona uveřejněného v televizních novinách stanicemi Nova a Prima dne 27. dubna 2009, kde doslova prohlásil: „Zvíře je věcí, a nemá smysl tvrdit, že zvíře není věcí ...“.

Z tohoto důvodu jsme se rozhodli podpořit touto peticí snahu změnit právní postavení zvířat (jak ze současné platné legislativy vyplývá) z pouhé nevnímající, nic necítící a neživé věci na myslícího živého tvora. Pokud nebude současný vládní návrh Občanského zákoníku vůbec projednáván, petice vyjadřuje podporu jakékoli snaze tuto změnu právního postavení zvířat do právního řádu ČR prosadit.

Současně žádáme, aby v zákoně byla uvedena možnost zákazu vlastnictví zvířete při opakovaném prokázaném týrání.

Zdůvodnění:

Jakékoli zvíře se dosud právně považuje za pouhou věc. Věc je však pouze neživý předmět, který nemá jakékoli pocity. Nevnímá bolest, strach, radost a nemá sociální potřebu jakéhokoli kontaktu s jinými živými bytostmi či věcmi.

Naopak, každé zvíře cítí bolest i radost a podobně jako člověk má spoustu emocí. Zvíře, pokud je zcela izolováno od jakéhokoli sociálního kontaktu, trpí těžkou frustrací a dle Zákona č. 246/1992 Sb. je možno takové počínání klasifikovat jako týrání.

Žádnou neživou věc ovšem nelze týrat, zatímco jakéhokoliv živého tvora ano. Na rozdíl od zvířete, odložení či dlouhodobé uskladnění věci bez kontaktu s jinými věcmi je běžnou záležitostí a nelze v žádném případě tvrdit, že by tímto počínáním věc psychicky trpěla.

V poslední době se značně zvyšuje počet týraných zvířat. Kompetentní orgány státní správy i místní samosprávy tuto situaci většinou nijak neřeší. Je to i důsledek právního postavení zvířete jako neživé a nic necítící věci. Vzhledem k současné degradaci zvířete na úroveň pouhé věci, není ani možno zakázat vlastnictví zvířete. Existuje pouze možnost případného odebrání týraného zvířete. Odebrání však nikomu nezabrání pořídit si zvíře jiné a opět je sadistickým způsobem týrat.

Souhlasíme s tím, že zvířata musí být v určitém ohledu považována za majetek, a proto se na ně musí vztahovat i určité právní úpravy vymezující vlastnictví, odpovědnost apod. Tato skutečnost však nic nemění na tom, že už v základních právních předpisech by měla být zvířata definována jako živé, vnímající a myslící bytosti, které lze pouze pro určité právní úkony ocenit ekonomickou hodnotou, stejně jako je takto v některých případech hodnocen i člověk - viz vyhlášky pro výpočet a stanovení výše odškodného za různé újmy na zdraví nebo životě, apod.

Týrání bezbranného zvířete je pouhý předstupeň týrání lidí. V současnosti se množí případy šikany mezi lidmi spojené s velkou agresivitou nebo přímo případy agresivního napadení. Velmi často je následně prokázáno, že dotyční „začínali“ právě na bezbranných zvířatech ...

Snažíme se zařadit mezi vyspělé země a stát se rovnoprávným partnerem ostatních zemí sdružených v EU. Avšak většina skutečně vyspělých států již ve svých právních předpisech nedefinuje zvíře jako pouhou věc. 1)* Evropské direktivy či doporučení mnohdy přejímáme do našeho právního řádu mnohem přísněji, než byly EU stanoveny a proto vzniká otázka, proč se tedy právě náš stát v právním postavení zvířat doposud řadí k zemím méně vyspělým a sociálně zaostalým, když v ostatních oblastech se snažíme vyspělým státům vyrovnat?

Petice je vypracována v souladu se zák. č. 85/1990 Sb. v aktuálním znění o právu petičním.

Datum vzniku petice: 1. června 2009

odebrání a náhradní péči o něj, nejčastěji v útulku. Pravomoc rozhodovat o uvedených případech mají pouze obce s rozšířenou působností ve správním řízení, které je vyvoláno podnětem příslušné krajské veterinární správy. Tento postup je volen proto, že pracovníci úřadů obcí lépe znají místní prostředí a mohou lépe posoudit situaci.

Obce, tj. samozřejmě i města, mohou zřizovat obecní útulky pro zvířata, ale mohou také na základě smlouvy využít umístění do soukromých útulků nebo takových, které mohou provozovat například i zájmové organizace. Útulek musí být opravdu útulek a musí splňovat dané podmínky a být pod dozorem místně příslušné veterinární správy. Provozovatel útulku musí splňovat podmínky o obhospodařování majetku příslušné obce, musí proto mimo jiné vést evidenci příjmu, ale i výdeji zvířete; komu a za jakých podmínek bylo zvíře svěřeno na jeho žádost. V této souvislosti je třeba připomenout velice prospěšnou změnu v zákoně o policii, na jejímž základě může policie od 1. 1. 2009 vstupovat na pozemky a do chovatelských zařízení, kde je důvodné podezření z toho, že zde dochází k týrání zvířat.

Útulek by měl být tedy tím zařízením, kde je o nebohá zvířata dobře postaráno, dbá se na povinnou vakcinaci, vedou správnou evidenci, spolupracují s orgány státního veterinárního dozoru a zvířata jsou vydávána pouze do dobrých rukou.

- Jak je to ale opravdu v praxi?

Problematika je poměrně rozsáhlá, ale pokusme se ji stručně postihnout. Obecně se dají útulky rozdělit do několika skupin:

- útulky městské (obecní) – vybudované a spravované městem či obcí, často městskou policií - tyto útulky obvykle fungují nejlépe, jsou zajištěné a financované z rozpočtu města či obce, některé (převážně ve větších městech) mají i placené stálé zaměstnance,
- útulky zřízené a spravované právnickou osobou (spolkem či organizací ochrany zvířat) – kvalita těchto útulků je různorodá, záleží na možnostech finančních i personálních; často mívají smlouvu s městem nebo obcí, která k nim posílá nalezená zvířata a platí určitou sumu na péči o ně; některé si však finance zajišťují samy podle možností,
- útulky soukromé – i zde je kvalita velmi různorodá závislá na finančních možnostech, celkově ale v těchto útulcích bývá nejvíce problémů; i tyto útulky mívají smlouvu s obcí, často jsou ale závislé čistě na sponzorských darech a dobročinnosti.

Pokud jde o způsob financování, mají útulky různé možnosti a zdroje:

- zřízené a financované plně městem či obcí,
- mají uzavřenou smlouvu s obcí, která platí za pobyt zvířete nalezeného v jejím regionu,
- financované čistě ze soukromých zdrojů a z darů.

Problémem často bývá snaha obcí vyhnout se povinnosti postarat se o bezprizorní zvířata ve svém regionu a neochota dávat na péči o ně jakékoliv peníze z rozpočtu obce a věnovat tomu jakýkoliv čas a energii. Jako vše, i toto je především v lidech, zvláště v menších obcích velmi záležití na lidech v zastupitelstvu. Často musí nadace a ochránci zvířat v některých konkrétních případech tlačit na obce a nutit je k plnění zákonných povinností i v této oblasti.

Dalším zásadním problémem mnoha útulků je nedostatek financí a velká nejistota dalšího finančního zabezpečení, závislost na milodarech sponzorů a drobných dárců. Z toho potom vyplývají nedostatky v péči o zvířata, pokud jde o výživu, ubytování či veterinární péči.

Problémem bývá také zajištění všech potřebných povolení a dokumentů (veterinární správa, stavební úřad apod.) a přesná evidence zvířat. Bohužel, často jen nadšení nestačí a shromažďování velkého počtu zvířat, o které již není možné se za stávajících podmínek a z omezených zdrojů kvalitně postarat, je častou bolestí především soukromých útulků. Média pak často dělají z těchto lidí šílence; oni však v podstatě jen nestačí všechna zvířata zvládnout, nemají na to ani sílu ani zdroje, jen dobrou vůli, dvě holé ruce a malý důchod... Často útulky nejsou ochotné z kapacitních důvodů brát psy z jiných regionů nebo od soukromých nálezců, spolupracují jen přes obec a přes policii.

Celkově však ve srovnání s jinými státy Česká republika v péči o bezprizorní zvířata na tom není tak špatně, v oblasti psů je zde hodně kvalitních a výborně fungujících útulků a mnoho nadšených lidí, kteří dělají, co je v jejich silách. (Katastrofální je stav útulků například v Itálii, kde ročně zůstane opuštěno nebo utýráno, podle odhadů ochránců zvířat, na 400 tis. psů.)

6. Ekonomická krize a její dopad na útulky

Současná situace se ale v České republice také zhoršuje, důvodem je údajně ekonomická krize. Podle odhadů je letos (2009) v útulcích asi o 30% zvířat více než vloni. Jde ovšem o neoficiální údaje, které nedokáže potvrdit žádná instituce, ale odhady pracovníků nadací a útulků o takovém nárůstu svědčí. Podle Nadace na ochranu zvířat, (která provádí v současné době dotazníkový průzkum) je vliv krize výrazný⁵ - žádosti o pomoc přicházejí v této oblasti právě z nechuďších regionů naší republiky – především z Moravskoslezského kraje, zvláště z Ostravska, nebo ze Severočeského kraje. Útulky jsou přeplněné, kotce často nestačí a zvířat uvázaných či vypuštěných v blízkosti útulků přibývá. Bohužel vyhazov na ulici nemusí být to nejhorší, co se domácím mazlíčkům může stát. Některé sociální skupiny či etnika používají tato zvířata pravděpodobně i jako zdroj obživy. I takové případy se objevily především na Ostravsku a Karvinsku, známé jsou, však napříč celou republikou. Zvířata se potom mohou spoléhat jedině na odhad pracovníků útulku a mediální kauzy, které na tyto případy upozorňují.

Vybraná data o útulcích v ČR (k 1.7.2009)

Počet útulků v ČR schválených a pravidelně kontrolovaných Krajskou veterinární správou	111
Počet soukromých útulků (financovaných majiteli)	odhady se pohybují spíše v jednotkách (pravděpodobně se v každém kraji takový najde)
Celkový počet zvířat v útulcích	cca 4 500

⁵ Navíc se úloha útulků v současné ekonomické recesi mění – stávají se z nich v mnoha místech naší země odkladiště pro zvířata, která zde končí často po zhoršení ekonomické situace jejich majitele. Někteří majitelé končí dokonce v azylových domech, kam si svá zvířata nemohou vzít.

Průměrný počet zvířat v útulcích	40 (rozpětí je však poměrně velké, některé známé útulky mají i výrazně přes 100 zvířat)
Meziroční nárůst mezi lety 2008 - 2009	30%*
Tradičně největší nápor:	prázdniny a Vánoce

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů Nadace pro ochranu zvířat a Deníku

- Podle odhadů Nadace na ochranu zvířat.

7. Závěr

Přes všechny nesporné úspěchy, přijaté zákony, vzniklé nadace a útulky, prakticky však zůstává ochrana zvířat, konkrétně psů, převážně na desítkách nadšenců, kteří pracují v útulcích či nadacích téměř zadarmo, věnují nebohým zvířatům svůj čas, energii i peníze; překonávají mnoho překážek ve formě nedostatku financí, nepřízně počasí a především bezohledností lidí. V České republice je více než sto útulků, téměř všechny mají zpracované a aktualizované webové stránky a snaží se tak – aspoň tímto způsobem - maximálně komunikovat s veřejností.

Příběhy řady zvířat jsou dojemné, drastické i neuvěřitelné, někteří se dostávají do útulku ve velmi zuboženém stavu a trvá měsíce i roky než se zvíře dostane z nejhoršího. Mnozí se svého nového domova vůbec nedočkají, jiní umírají někdy i bez zjevné fyzické příčiny – pravděpodobně žalem; zvířata velmi špatně snášejí stres a svoji situaci si velmi dobře uvědomují. Přesto se, však díky obětavosti mnoha lidí daří řadu zvířat zachránit – psi, kteří se po prožitém utrpení dostanou do dobrých rukou, jsou vděční celý život a jejich vztah s člověkem je tak potom příběhem často velkého mezidruhového *přátelství*, které společnost zaměřená na konzum, peníze, moc, úspěch a sílu není schopna v plném rozsahu ani pochopit ani docenit a které věda ať už zaměřená přírodovědně nebo humanitně tradičně podceňuje. Naštěstí, však přibývá lidí, kteří si uvědomují cenu vlastního kvalitního života a chtějí ho dopřát i svým zvířatům. U řady lidí kontakt a život s nimi nahrazuje mezilidské vztahy a vazby, někdy částečně, někdy však téměř zcela. Dokonce je schopno (dle jejich názoru) je plnohodnotně nahradit – z hlediska lidské psychologie je tento fakt nesmírně zajímavý. Bohužel stejně tak existuje bezcitnost, lhostejnost, tzv. ekonomické zájmy, kterými je obhajována hloupost, nevědomost i vyslovená krutost. Svět mluví o ekonomické krizi, ale neuvědomuje si, že v krizi je už stovky a tisíce možná desetitisíce let – je to krize ducha, citu, rozumu i života samotného – krize způsobená jen obludností lidského sobectví a lidské hlouposti.

Použité zdroje:

- [1] ELSHTAIN, J. B. Práva zvířat. Převzato z <http://www.differentlife.cz/animalsright.htm>. 2009
- [2] Interní materiály Nadace na ochranu zvířat v České republice. 2009.
- [3] JANDA, V. Krize dopadla i na zvířata, útulky jsou plné. Deník. 29. července 2009.
- [4] MORELLOVÁ, V. Zvířecí smysl. National Geographic. Březen 2008.
- [5] Tisková zpráva Státní veterinární správy České republiky z 11. 2. 2009.
- [6] <http://www.ochranazvifat.cz>
- [7] <http://www.mze.cz>

[8] <http://www.eurogroupforanimals.org>

[9] Desítky webových stránek městských i soukromých psích útulků, azylů, domovů, depozit. 2009.

[10] Osobní jednání s pracovníky vybraných útulků Pardubického kraje a Královéhradeckého kraje a zastupiteli obcí, 2009

Kontaktní adresa:

RNDr. Šárka Brychtová, Ph.D.

Ústav veřejné správy a práva

Fakulta ekonomicko-správní

UNIVERZITA PARDUBICE

Studentská 84

532 10 PARDUBICE

Email: sarka.brychtova@upce.cz